

Институциональная повестка дня определяется как набор вопросов в явном виде, которые предназначены для активного рассмотрения уполномоченными производителями решений. Поток проблем развития региона сначала попадает в систематическую региональную повестку дня «снизу», а затем фильтруется в рамках институтов региональной власти.

Ключевые слова: политическая повестка дня, стадии установления повестки дня, систематическая повестка дня, институциональная повестка дня, региональные проблемы.

* * *

УДК 323.2:314.15.044(=161.2):(4-11)«19/20»

Касьянова М. М.,
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Донецького національного університету (Україна, Вінниця), докторант національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), k.marina81@rambler.ru

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН ДО КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Досліджені та проаналізовані соціально-політичні передумови та причини українських громадян до країн Східної Європи кінця ХХ – початку ХХІ ст. Для аналізу відносин у сфері міграції між Україною та країнами Східної Європи було застосовано тристоронній підхід: суспільство, що відпускає – мігранти – суспільство, що приймає. Аналізуючи проблему міграції, її причин та передумов, автор звернув увагу, на те, що умови, за яких люди приймають подібні рішення, надзвичайно різні. Переміщення населення можуть бути пов'язані як з добровільним вибором, так і з вимушеними причинами, такими, як політичні репресії, природні катаклізми та збройні конфлікти. Отже, міграційні процеси належать нині до найбільш досліджуваних тем у світовій науці і це зумовлено тим, що мало чи не кожна країна тепер виступає донором і реципієнтом мігрантів.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, зовнішня трудова міграція, причини міграції.

Міграція є потужним двигуном й важливим наслідком економічних, політичних та соціальних змін. Враховуючи її значний вплив на спільноти, необхідно повноцінно дослідити й розуміти міграцію. Важливим аспектом вивчення цього феномену є дослідження причин та передумов даного явища.

Науковий інтерес даного дослідження представляють праці В. А. Іонцева [1], Я. М. Пилинського [2], А. Шлепакова [3] В. М. Ніколаєвського [4, с. 140–147] та ін. Ступінь вивченості даної проблеми є доволі низьким і потребує детального аналізу аналітичних доповідей та нечисельних досліджень з даної тематики, які представлені публікаціями стосовно різноманітних аспектів подій.

Джерелами даної статті стали безпосередньо конвенції [5, с. 265–277], угоди [6; 19; 20] та протоколи [7] щодо міграції українських громадян до країн Східної Європи.

Метою статті є висвітлення та аналіз соціально-політичних передумов та причин міграції українських громадян до країн Східної Європи кінця ХХ – початку ХХІ ст.

В основі міграційних процесів лежить цілий комплекс причин міграції, яка виникає внаслідок економічних і політичних криз, що і змушує людей залишати свою країну. В Україні політична ситуація залишається критичною, адже з трьох принципів на яких будувалася політика держави починаючи з 2004 р. (реформи в економіці, побудова громадянського суспільства та захист національних інтересів) повністю не був утілений жоден.

Під час прийняття рішення щодо міграції, важливою також є як політична, так і економічна ситуація у країні,

яку мігранти розглядають як країну свого переселення. Потоки мігрантів за останні роки до розвинутих країн Європи швидше за все є відповіддю на неефективне функціонування ринку праці та низьку якість життя у країні-донорі (тобто, в Україні) та на зростання попиту на некваліфіковану робочу силу у сфері послуг в країнах-реципієнтах.

Популярною є думка про те, що головна причина міграції робочої сили полягає в диференціації економічних умов життя. Міграція трудових ресурсів відбувається в напрямку тих країн та регіонів, де очікувані заробітки найвищі. Виходячи з того, що нагромаджений людський капітал є важливою передумовою економічного розвитку в темпах економічного зростання країн [8, с. 138–140].

Очевидним є той факт, що міграція не буде зростати, якщо умови життя у країнах будуть однаковими, а заробітна платня трохи відрізняться. Значна частина населення будь-якої країни надасть перевагу не виїжджати за кордон за умови рівності інших обставин. Однак, багато потенційних мігрантів згодні залишити рідну країну, якщо вона не в змозі забезпечити їм належного захисту, має непевне інвестиційне середовище, або високий рівень безробіття.

Більшість мігрантів на запитання, чому вони вирішили емігрувати, досить часто як основну причину вказують бажання поліпшити своє соціально-економічне становище, або поліпшити добробут своїх дітей [9].

Існує ряд факторів, які спричиняють міграцію українців до взаємодії з колишніми союзними республіками. Їх можна розділити на 3 групи. Перша група факторів обумовлена етнополітичними процесами та початком національно-державного будівництва нових незалежних держав, що спровокувало не лише перерозподіл влади та власності, а й корінні зміни у відносинах між етносами та етнічними групами [1].

Друга група факторів – це фундаментальні зміни, що відбулись за останні роки в соціально-економічній сфері новоутворення держав і спровокували масові міграційні втрати високоосвіченого населення, що особливо характерно для представників української діаспори [10, с. 131–134].

Третя група факторів – екологічні фактори, які впливають не лише на міграцію громадян України, що проживають в несприятливих екологічних зонах (Чорнобильська), а й на міграційні потоки з Центральної Азії. Не менш важливими причинами міграції стають такі природні катастрофи, як повені, землетруси, пожежі, виверження вулканів, супроводжувані значними людськими жертвами. Крім того, війни, революції, переслідування за релігійною ознакою, расові та міжетнічні конфлікти змушують шукати притулку далеко від гарячих точок. Проте, якщо такі обставини швидко зникають, то мігранти повертаються додому. Подальше розкриття питання буде проходити крізь призму зазначених трьох факторів.

Для аналізу відносин у сфері міграції між Україною та країнами Східної Європи доцільно застосувати тристоронній підхід: суспільство, що відпускає – мігранти – суспільство, що приймає. Характер та інтенсивність міграції найчастіше визначається тим, які ознаки цих сторін домінують у процесі взаємодії. Переважно етнічна природа міграції з'являється тоді, коли у сприйнятті мігрантом суспільства, та/або

суспільством мігранта переважають етнокультурні чинники. Найчастіше так трапляється у ситуації, коли сторонами взаємодії виявляються суспільство одного етнокультурного ареалу, мононаціональний міграційний потік та інше, відмінне від першого середовище. У такому випадку, мігрант, ототожнюючи себе зі стороною, що приймаю відокремлюється від сторони, що відпускає, яка у відповідь нерідко його відторгає. Саме в такій ситуації перебували в 90-х рр. і перебувають зараз українські мігранти в пострадянських державах, особливо в Російській Федерації [3].

Головне завдання Української держави – створити необхідні для людей соціально-економічні умови й забезпечити повернення трудових мігрантів на Батьківщину, де так потрібні, надто нині, соціально активні громадяни й висококваліфіковані працівники.

Зважаючи на вищезазначене, слід відмітити, що серед чинників, які впливають на прийняття рішень про міграцію та на міждержавну мобільність українських громадян, необхідно виділити політичну ситуацію та міграційну політику зарубіжних країн. Ці чинники є вирішальними також для напрямку й обсягів міграційних потоків між Україною та цими державами. Інтенсивність поїздок українських громадян залежить головним чином від ступеня ліберальності системи контролю над виїздом, видачі віз у тій чи іншій країні. Природно, що в даній ситуації найбільші масові переміщення здійснюються в ті країни, у яких зберігається безвізовий режим переїзду, тобто країни СНД.

Важливим аспектом відносин з країнами регіону є етнополітичне становище українських мігрантів. Українці в країнах Східної Європи не є національно-політичним об'єднанням, а лише етнокультурним [11, с. 34–50]. Адже, з розпадом СРСР українці, які проживали за межами України, але відчували себе громадянами єдиної держави, опинились у становищі неорганізованої спільноти. У зв'язку з цим виникли певні труднощі як для етнічної самоідентифікації, так і у взаємодії з Україною.

Україна докладає значних зусиль для розбудови правової бази у сфері полегшення міграційних відносин на пострадянському просторі як на двосторонній, так і на багатосторонній основі. Однак, одночасно з помітним просуванням у міжнародному співробітництві з багатьох питань нашої державі часто бракує виваженості та послідовності у прийнятті важливих зовнішньополітичних рішень у міграційній сфері. Рішення української сторони в першу чергу повинні враховувати національні інтереси нашої держави щодо запобігання осіданню незаконних мігрантів.

Так, при формуванні політики добросусідства необхідно звертати увагу на міграційні проблеми між колишніми союзними республіками, які мають політичний підтекст. Лише зваживши всі «за» і «проти» варто прагнути до відкритості та прозорості кордонів між Україною та іншими пострадянськими державами, адже від якості мігрантів залежить імідж країни-донора.

Також можна виділити соціальні, культурні та особисті причини міграції. До соціальних (у широкому розумінні) причин еміграції відносимо економічні, демографічні та політичні. Дослідники вважають, що економічні причини еміграції завжди є основними. Аргумент такий: доки існує суттєвий розрив у рівнях соціального добробуту та в рівнях доходів у різних країнах, доти основною причиною

еміграції буде прагнення покращити своє матеріальне становище. Для ринку праці України на сучасному етапі розвитку характерними особливостями залишаються: згортання сфери застосування праці; низький рівень заробітної плати в державному секторі економіки; високий рівень безробіття, особливо прихованого; низька ефективність державної політики щодо підтримки самозайнятості та малого підприємництва; а також природно-економічні, політичні та інші чинники, котрі не дозволяють у повному обсязі створювати сприятливі умови щодо залучення інвестицій для працевлаштування в працenaдлишкових регіонах. За таких умов активізувалися процеси трудової міграції, зокрема міждержавної.

До економічних причин також відносимо погані економічні умови (інфляція, масове безробіття, непомірковано високий рівень цін, не виплата зарплатні тощо), що призвели до масового зuboжіння. Таку міграцію А. Адеподжу називає «міграція як стратегія виживання сім'ї». При цьому економічною метою виїзду є потреба підвищення добробуту сім'ї, вирішення житлового питання, фінансування навчання дітей, здобуття матеріальних можливостей для покращення умов життя, купівлі предметів розкоші, відпочинку на дорогих курортах чи туристичних поїздок для себе чи членів своєї сім'ї [12, с. 125–142]. Саме такими є здебільшого причини української міграції, що в більшості випадків має трудовий характер.

Міграції між Україною і країнами СНД зумовлені іноді протилежними факторами, що відображає усю складність процесів, які відбуваються. Рушіями міграції до країн Східної Європи є дещо схожі обставини, проте існує і ряд відмінностей між мотивами виїзду до тих чи інших країн колишнього СРСР. Основний вид міграції, який превалує є трудова міграція.

Трудова міграція є найбільш динамічною та масштабною складовою міграційних процесів у регіоні СНД. Її показники швидко зростають. Працівники-мігранти зайняті в основному на будівництві, транспорті, в лісовому господарстві та торгівлі [13].

Сучасна українська трудова міграція має зовнішні і внутрішні виміри. Політика Східної Європи стала жорсткішою по відношенню до мігрантів. Найбільші перешкоди виникають у низькокваліфікованих працівників, незважаючи на те, що держави потребують їх залучення в таких сферах, як сільське господарство, будівництво, надання послуг тощо. Політичні стратегії сприяють доступу більш кваліфікованих осіб. Наприклад, студенти мають можливість залишитись в державі після отримання освіти, а висококваліфіковані спеціалісти – привезити із собою членів сімей. Згідно поширеній думці, низькокваліфіковані мігранти, заповнюючи вільні вакансії, витісняють місцевих робітників та сприяють зниженню рівня оплати праці.

Через те, що трудова міграція є динамічним процесом, науковці не можуть прийти до однієї думки стосовно її характеру та природи. Вітчизняні та зарубіжні дослідники зосереджують увагу на трьох проблемах. Перша – природа міграції: причини і наслідки, вигоди і втрати для країни. При цьому особливо гостра полеміка точиться навколо розрахунку вигід і втрат, з акцентом саме на втратах країни від трудової міграції її населення. Друга проблема – масштаби української трудової міграції, динаміка та прогнози. Тут гострота дискусії значною мірою зумовлена

відсутністю інформації про чітку та офіційну кількість і регіональні характеристики міграційних процесів. Третя проблема – обсяги заробленого українськими трудовими мігрантами за кордоном та надходження коштів в Україну сім'ям, рідним і близьким мігрантів. Це питання є найменш вивченим та не має чітких цифр. Відсутність чітких цифр призводить до полеміки стосовно зазначених процесів.

Необхідно відмітити, що трудова міграція має не лише трати, але і вигоди. Слід брати до уваги, що в Україні неможливо забезпечити зайнятість трудових мігрантів, неможливо отримувати на батьківщині достатні для утримання сімей заробітки, але можливе працевлаштування в сусідніх країнах і отримання там кращих доходів; перспектива значного розширення професійних навичок, фахового та загального світогляду трудових мігрантів у країні працевлаштування та після повернення на батьківщину, а також можливість переказу та привезення на батьківщину значних сум заробітків, що вирішують нагальні життєві проблеми родин. З даної точки зору, трудова міграція вигідна для країни–донора. Капітал, що надходить від мігранта вирішує низку проблем та прогалин у соціальній та економічній політиці України.

Однозначних оцінок щодо можливих надходжень міграційного капіталу в Україну немає. Постійні розходження в оцінюванні грошових надходжень та статистики щодо кількісного та якісного складу мігрантів приводить до висновків, що державна політика у цій сфері неефективна, а схеми надходження капіталу до країни не є прозорими та законними. Свій негативний вплив має також обмеження валютного законодавства України, що забороняє громадянам відкривати рахунки за кордоном. Як наслідок, абсолютна більшість коштів надсилається трудовими мігрантами через неофіційні (незареєстровані) канали, через знайомих, водіїв міжнародних маршрутів, неофіційні системи грошових переказів або доставляється особисто [14].

Міграційні процеси мають глибокі наслідки, один із найбільш негативних – втрата висококваліфікованої робочої сили, передусім наукових кадрів. У зв'язку з виїздом науковців та висококваліфікованих спеціалістів втрати України становлять понад мільярд доларів США на рік. Підготовка фахівця з вищою освітою технічного й природничого профілів коштує Україні близько 10 тис. доларів США, а в розвинених країнах ці затрати більші в 10 разів [15]. Таким чином, Україна інвестує свій живий капітал в економіку практично всіх розвинених країн світу.

На сучасному етапі розвитку Україна має від'ємний баланс міграції з Росією, проте з іншими країнами СНД все виглядає навпаки. Країни СНД залишаються важливими міграційними партнерами України завдяки численним особистим, родинним та діловим зв'язкам, які виникли за часів СРСР, наявності добре розвинутої системи транспортно-сполучення та безвізового порядку поїздок громадян. Хоча заробітки у країні Східної Європи є відносно нижчими, ніж у країнах Заходу, переваги полягають у вільному режимі перетину кордону, відсутності мовних бар'єрів, обізнаності з місцями, куди люди їдуть на роботу, наявності там родичів, знайомих. Для мешканців прикордоння, осіб дещо старшого віку і нижчого освітнього рівня північно–східний напрямом трудових міграцій залишається головним [16, с. 37–39].

Зацікавленість громадян України у білоруському напрямі міграцій пояснюється меншим, порівняно з іншими країнами СНД, падінням економіки, відсутністю серйозних міжетнічних конфліктів, впровадженням ефективної державної політики соціального захисту [17, с. 1–2].

Важливу роль у виборі Республіки Білорусь в якості країни–реципієнта відіграють родинні зв'язки – в Білорусі проживає близько 237 тис. осіб, які належать до української громади. Свій вплив вносить прозорість кордонів, наявність вільних робочих місць в низці районів республіки. Динаміка міграції населення з України до Білорусі вказує на сталий, проте незначний у порівнянні з міграцією до Росії, приріст частки мігрантів–українців від загального об'єму мігрантів з країн Співдружності [18].

Відносини України з країнами–учасницями СНД в питаннях трудової міграції регулюються двосторонніми угодами. Якщо угоди з країнами Західної Європи певною мірою формують міграційні потоки, то угоди з країнами СНД оформлюють потоки, що вже існують, приділяючи увагу питанням правового статусу та соціального захисту працівників–мігрантів [11, с. 34–50].

Станом на жовтень 2003 р. Україна уклала двосторонні угоди у сфері працевлаштування з Республікою Білорусь та Республікою Молдова (Угода між Україною та Республікою Білорусь про трудову діяльність та соціальний захист громадян України та Республіки Білорусь, які працюють за межами своїх держав, від 17 червня 1995 р. [6]; Угода між Україною та Республікою Молдова про трудову діяльність і соціальний захист громадян України та Республіки Молдова, які працюють за межами кордонів своїх державою Підписана 1993 р., набула чинності 1994 р.) [19].

15 квітня 1994 р. країни СНД та Україна підписали Міжурядову угоду про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту працівників–мігрантів. У ній містяться положення про визнання документів про освіту, взаємне визнання трудового стажу. Умови праці, соціального страхування, відповідно до угоди, регулюються законодавством країни працевлаштування [20]. У листопаді 2005 р. Угода була доповнена протоколом, спрямованим на спрощення порядку трудової діяльності прикордонними працівниками, які працюють на території однієї із сусідніх держав, постійно проживаючи на території іншої [7].

Договір про дружбу, добросусідство та співробітництво між Україною та Білоруссю укладено під час офіційного візиту Президента України Л. Кучми до Білорусі 17–18 липня 1995 р. (набув чинності 6 серпня 1997 р.). У ст. 4 та ст. 20 Договору зазначено, що сторони будують свої відносини у сфері забезпечення державної безпеки та міграційного контролю, а також співпрацюють у заходах по боротьбі з різними видами правопорушень, в тому числі з незаконною міграцією на основі окремих угод. Водночас, Сторони здійснюють обмін досвідом і оперативною інформацією у цих галузях, проводять пов'язані з цим спільні заходи в рамках міжнародного співробітництва [21].

Варто зазначити, що після розпаду Радянського Союзу міграція стала одним із викликів для України. Зниження ролі традиційних факторів переміщення населення та зростаючий вплив нових чинників, переважно політичних та економічних, спровокували суттєві зміни у структурі

міграційних потоків, їх напрямках та інтенсивності, а також призвели до виникнення нових категорій мігрантів. Найбільш масштабна та динамічна складова міграційних процесів у регіоні – трудова міграція – регулюється двосторонніми та багатосторонніми угодами, що стосуються переважно питань правового статусу та соціального захисту працівників. Проте, на порядку денному залишається питання створення Спільного республіканського простору для вдосконалення системи контролю над незаконною транзитною міграцією.

Аналізуючи проблему міграції, її причин та передумов, також слід звернути увагу, на те, що умови, за яких люди приймають подібні рішення, надзвичайно різні. Переміщення населення можуть бути пов'язані як з добровільним вибором, так і з вимушеними причинами, такими, як політичні репресії, природні катаклізми та збройні конфлікти. Останні продукують цілу низку проблем, зокрема, у частині захисту прав біженців.

Отже, міграційні процеси належать нині до найбільш досліджуваних тем у світовій науці. Це зумовлено тим, що мало чи не кожна країна тепер виступає донором і реципієнтом трудових мігрантів. Міграція змінює всі сфери життя обох сторін процесу, і тим самим стає одним із формотворчих складових глобалізації.

Список використаних джерел

1. Іонцев В. А. Міжнародна міграція / В. А. Іонцев. – М.: М-во по делам федерации, нац. и миграц. политики Рос. Федерации, 2001. – 112 с.
2. Пилинський Я. М. Міграція у сучасному світі: до з'ясування причин та наслідків / Я. М. Пилинський // Наукові записки. Національний університет «Києво-Могилянська академія». – Том 69: Політичні науки / [ред. кол.: В. С. Брюховецький, В. П. Моренєць, В. С. Панченко... та ін.; ред. тем. вип.: С. Г. Рябов, О. В. Гарань, В. П. Горбатенко; упоряд. С. Г. Рябов]. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С.127–139.
3. Шлепаков А. Еміграція населення України: соціально-економічні аспекти і можливі наслідки / А. Шлепаков, О. Малиновська, О. Пінчук. – К.: НІСД, 1997. – Вип.17. – 47 с.
4. Ніколаєвський В. М. Інтелектуальна міграція: причини, наслідки, виклики / В. М. Ніколаєвський, В. В. Омельченко // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». – 2006. – №723. – С.140–147.
5. Европейская конвенция о правовом статусе трудящихся-мигрантов // Сб. междунар. правовых док., регулирующих вopr. миграции / Междунар. орг. по миграции. – М., 1994. – С.265–277.
6. Угода між Україною та Республікою Білорусь про трудову діяльність та соціальний захист громадян України та Республіки Білорусь, які працюють за межами своїх держав від 17.07.1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/112_005
7. Протокол про внесення змін і доповнень до Угоди про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-мігрантів від 15 квітня 1994 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_a66
8. Лакодей Т. Проблеми міжнародної міграції трудових ресурсів / Т. Лакодей // Глобальна економіка як сучасний етап співробітництва країн. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів та аспірантів, м. Чернівці 27–27 квітня 2007 р. У 2-х ч. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2007. – Ч.1. – С.138–140.
9. «Нетрадиційні» мігранти в Києві / Б. Рубль, О. Браїчевська, Г. Волосюк та ін. – К.: Генеза, 2003. – 446 с.
10. Троян В. Українські вчені за кордоном: вплив умов чи їх збагачення? / В. Троян // Всесвіт. журнал іноземної літератури. – 2003. – №3–4. – С.131–134.
11. Пилиявець Л. Б. Східна українська діаспора: сучасний стан і перспективи розвитку / Л. Б. Пилиявець // Вісник УВКР. – 2004. – №2. – С.34–50.
12. Ровенчак О. А. Міжнародна міграція крізь призму її причин та наслідків / О. А. Ровенчак // Вісник Львівського університету. – 2009. – Вип.3. – С.125–124.

13. Migration Perspectives: Eastern Europe and Central Asia, 2006. – Vienna: IOM, 2006. – 152 p.

14. Гайдучський А. Міграційний капітал в Україні: прихована реальність / А. Гайдучський // ЗН.УА. – 2007. – 20 квітня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/migratsiyniy_kapital_v_ukrayini_prihovana_realnist.html

15. Міграція в Україні: цифри і факти / 2-ге вид., 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/ssuser344b2c/ukr-fff#14299857431851&fbinitialized>

16. Довжук Б. Актуальне регіональне дослідження трудової міграції / Б. Довжук // Україна: аспекти праці. – 2005. – №3. – С.37–39.

17. Олійник О. Українська трудова міграція: тенденція та очікування / О. Олійник // Праця і зарплата. – 2008. – №15. – С.1–2.

18. Четверта хвиля еміграції: регіональні особливості. Стенограма «круглого столу» (Київ. 22 серп. 2002 р.) / Ін-т досліджень діаспори. – К.: Геопрінт, 2002. – 40 с.

19. Угода між Україною та Республікою Молдова про трудову діяльність і соціальний захист громадян України та Республіки Молдова, які працюють за межами кордонів своїх держав від 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/498_159

20. Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про трудову діяльність і соціальний захист громадян України і Росії, які працюють за межами кордонів своїх країн від 14.01.1993. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_266

21. Стаття 4. Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною і Республікою Білорусь від 16.05.97 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/112_692

References

1. Iontsev V. A. Mezhdunarodnaya migratsiya / V. A. Iontsev. – M.: M-vo po delam federatsii, nats. i migrats. politiki Ros. Federatsii, 2001. – 112 s.
2. Pylinskyi Ya. M. Migrantsia u suchasnomu sviti: do z'iasuvannia prychnyn ta naslidkiv / Ya. M. Pylinskyi // Naukovi zapysky. Natsionalnyi universytet «Kyievo-Mohylianska akademiia». – Tom 69: Politychni nauky / [red. kol.: V. S. Briukhovetskyi, V. P. Morenets, V. Ie. Panchenko... ta in.; red. tem. vyp.: S. H. Riabov, O. V. Haran, V. P. Horbatenko; uporiad. S. H. Riabov]. – K.: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2007. – S.127–139.
3. Shlepakov A. Emigrantsia naselennia Ukrainy: sotsialno-ekonomichni aspekty i mozhyly naslidky / A. Shlepakov, O. Malynovska, O. Pinchuk. – K.: NISD, 1997. – Vyp.17. – 47 s.
4. Nikolaievskiy V. M. Intelektualna migratsiya: prychny, naslidky, vyklyky / V. M. Nikolaievskiy, V. V. Omelchenko // Visnyk KhNU im. V. N. Karazina. «Sotsiologichni doslidzhennia suchasnoho suspilstva: metodolohiia, teoriia, metody». – 2006. – №723. – S.140–147.
5. Evropeyskaya konventsia o pravovom statuse trudyashchikhsya-migrantov // Sb. mezhdunar. pravovykh dok., reguliruyushchikh vopr. migratsii / Mezhdunar. org. po migratsii. – M., 1994. – S.265–277.
6. Uhoda mizh Ukrainoiu ta Respublikoiu Bilorus pro trudovu diialnist ta sotsialnyi zakhyst hromadian Ukrainy ta Respubliki Bilorus, yaki pratsuiut za mezhamy svoikh derzhav vid 17.07.1995 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/112_005
7. Protokol pro vnesennia zmin i dopovnen do Uhody pro spivrobitnytstvo v haluzi trudovoi mihratsii ta sotsialnoho zakhystu trudyashchykh-migrantiv vid 15 kvitnia 1994 roku. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_a66
8. Lakodei T. Problemy mizhnarodnoi mihratsii trudovykh resursiv / T. Lakodei // Hlobalna ekonomika yak suchasnyi etap spivrobitnytstva krain. Materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii studentiv ta aspirantiv, m. Chernivtsi 27–27 kvitnia 2007 r. U 2-kh ch. – Chernivtsi: ChTEI KNTEU, 2007. – Ch.1. – S.138–140.
9. «Netradytsiini» mihrantsy v Kyievi / B. Rubl, O. Braichevska, H. Volosiuk ta in. – K.: Heneza, 2003. – 446 s.
10. Troian V. Ukrainski vcheni za kordonom: vidplyv umiv chy yikh zbahachennia? / V. Troian // Vsesvit. zhurnal inozemnoi literatury. – 2003. – №3–4. – S.131–134.
11. Pyliavets L. B. Skhidna ukrainska diaspora: suchasnyi stan i perspektivy rozvytku / L. B. Pyliavets // Visnyk UVKR. – 2004. – №2. – S.34–50.
12. Rovenchak O. A. Mizhnarodna mihratsiia kriz pryizmu ii prychny yii prychny ta naslidkiv / O. A. Rovenchak // Visnyk Lvivskoho universytetu. – 2009. – Vyp.3. – S.125–124.

13. Migration Perspectives: Eastern Europe and Central Asia, 2006. – Vienna: IOM, 2006. – 152 p.

14. Haidutskiy A. Migrantsiyni kapital v Ukraini: prykhovana realnist / A. Haidutskiy // ZN.UA. – 2007. – 20 kvitnia. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/migratsiyniy_kapital_v_ukrayini_prihovana_realnist.html

15. Migrantsiia v Ukraini: tsyfry i fakty / 2–he vyd., 2013. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.slideshare.net/ssuser344b2c/ukr-fff#14299857431851&fbinitialized>

16. Dovzhuk B. Aktualne rehionalne doslidzhennia trudovoi mihratsii / B. Dovzhuk // Ukraina: aspekty pratsi. – 2005. – №3. – S.37–39.

17. Oliinyk O. Ukrainska trudova mihratsiia: tendentsiia ta ochikuvannia / O. Oliinyk // Pratsia i zarplata. – 2008. – №15. – S.1–2.

18. Chetverta khvyliia emihratsii: rehionalni osoblyvosti. Stenohrama «kruhoho stolu» (Kyiv. 22 serp. 2002 r.) / In–t doslidzhen diaspori. – K.: Neoprynt, 2002. – 40 s.

19. Uhoda mizh Ukrainoiu ta Respublikoiu Moldova pro trudovu diialnist i sotsialnyi zakhyst hromadian Ukrainy ta Respubliki Moldova, yaki pratsiuiut za mezhamy kordoniv svoikh derzhav vid 1993 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/498_159

20. Uhoda mizh Uriadom Ukrainy i Uriadom Rosiiskoi federatsii pro trudovu diialnist i sotsialnyi zakhyst hromadian Ukrainy i Rosii, yaki pratsiuiut za mezhamy kordoniv svoikh krain vid 14.01.1993. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_266

21. Stattia 4. Dohovor pro druzhbu, dobrosusidstvo i spivrobotnytstvo mizh Ukrainoiu i Respublikoiu Bilorus vid 16.05.97 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/112_692

Kasianova M. M., PhD, Associate Professor at the Department of International Relations and Foreign Policy of Donetsk National University (Ukraine, Vinnytsia), the doctoral student of National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), k.marina81@rambler.ru

Socio-political background of migration of Ukrainian citizens in the countries of Eastern Europe (the end of XX – beginning of XXI centuries)

The article investigates and analyzes the socio-political background and reasons for Ukrainian citizens in the countries of Eastern Europe of the late XX – early XXI century. For analysis of relations in migration sphere between Ukraine and the countries of Eastern Europe have applied a three-pronged approach: society, releases a migrant status that accepts. Analyzing the issue of migration, its causes and preconditions, the author drew attention to the fact that the conditions under which people make such decisions, it is extremely different. Displacement can be associated with both voluntary choice and forced causes, such as political repression, natural disasters and armed conflicts. Thus, migration processes are now the most studied topics in the world of science and this is due to the fact that there almost every country now stands donor and recipient migrants.

Keywords: migration, migration processes, foreign labor migration, the causes of migration.

Касьянова М. Н., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры международных отношений и внешней политики Донецкого национального университета (Украина, Винница), докторант Киевского национального педагогического университета им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), k.marina81@rambler.ru

Социально-политические предпосылки миграции украинцев в страны Восточной Европы (конец XX – начало XXI ст.)

Исследованы и проанализированы социально-политические предпосылки и причины украинцев в страны Восточной Европы конца XX – начала XXI века. Для анализа в сфере миграции между Украиной и странами Восточной Европы был применен трехсторонний подход: общество, отпускает – мигранты – общество, принимает. Анализируя проблему миграции, ее причины и предпосылки, автор обратил внимание на то, что условия, при которых люди принимают подобные решения, очень разные. Перемещение населения могут быть связаны как с добровольным выбором, так и с вынужденными причинами, такими, как политические репрессии, природные катаклизмы и вооруженные конфликты. Итак, миграционные процессы относятся сейчас к наиболее изучаемым темам в мировой науке и это обусловлено тем, что едва ли не каждая страна теперь выступает донором и реципиентом мигрантов.

Ключевые слова: миграция, миграционные процессы, внешняя трудовая миграция, причины миграции.

* * *

УДК 316.323.112(774)

Барнава У. В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, Інститут інноваційної та післядипломної освіти ОНУ ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса), Ulyankk@mail.ru

Гладченко С. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальної роботи, Інститут інноваційної та післядипломної освіти ОНУ ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса), Vesta_odessa@mail.ru

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розглянуто соціально-психологічні та культурно-історичні аспекти розвитку сучасного суспільства. Надано аналіз соціалізації особистості та специфіки адаптації до кризових умов. Розгорнуто особливості формування громадянського суспільства в умовах глибоких змін в політиці і соціально-економічних відносинах. Виявлено соціально-психологічні та культурно-історичні особливості розвитку громадянського суспільства в сучасній Україні. Зазначено, що всі процеси суспільних відносин розгортаються на тлі безпрецедентно низького рівня довіри громадян до більшості органів влади, а також недовіри до вже сформованих інститутів громадянського суспільства.

Ключові слова: культурно-історичний, соціально-психологічний, розвиток суспільства, індивід, особистість, громадянськість, формування цілісності.

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що в останні два роки в Україні відбулися глибокі зміни в політиці та в соціально-економічних відносинах. Змінився тип держави, структура громадянського суспільства, які суттєво вплинули на його соціально-психологічний стан, траєкторію і темпи розвитку. Тим не менш, ми залишаємось суспільством перехідного типу, перспективи подальшої еволюції якого, досі до кінця не зрозумілі. Більш того, складно оцінити соціально-психологічний стан громадянського суспільства та перспективи розвитку соціального та психологічного здоров'я людей, навіть якщо враховувати факт з'явившейся тенденції включення громадян до участі у виборних та інших соціально-політичних процесах, активні прояви ініціативи громадян через інститути громадянського суспільства.

Метою нашого дослідження стало виявлення соціально-психологічних та культурно-історичних особливостей розвитку громадянського суспільства в сучасній Україні.

Активність особистості формується в умовах соціальних зв'язків і контактів людини із соціумом. З точки зору соціальної психології, активність індивіда зумовлена потребою людини належати до соціуму, сприймати, оцінювати й осмислювати його, ідентифікувати себе зі своїм народом, конкретною соціальною групою. Рішучою силою розвитку особистості, активного просування до вершин є суперечності, що виникають в її житті та можуть бути розв'язані завдяки активності особистості та зустрічній активності соціального середовища. Взаємодіючи із суспільством, особистість виявляє не тільки творчу, інтелектуальну, а й соціально-психологічну активність (взаємодія, обмін інформацією, вияв перцептивно-рефлексивних властивостей, тощо). Опис комунікативної (соціально-психологічної) активності особистості передбачає з'ясування, як людина ставиться до міждержавних, соціальних та міжособистих відносин; які її стосунки з іншими людьми; наскільки вона здатна до саморозкриття, вияву власної активності й розуміння іншого учасника комунікативного процесу. Здобута в цьому процесі інформація є матеріалом для висновків про зміст її рефлексивного «Я», її самосвідомість, ступінь